NOORDLAARDER BOS

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten bezit ten zuiden van Glimmen op de grens van Groningen en Drente het 113 ha grote Noordlaarderbos. Het is het grootste bos in de provincie Groningen. Dit natuurgebied vormt de overgang van de Hondsrug naar het dal van de Drentse A.

Jan Abrahamse

Het Noordlaarderbos is een rechthoekig blok, dat aan de noordkant grenst aan de Besloten Venen, aan de oostkant aan de Noordlaarder es en aan de westkant aan de Westerlanden, die langs de Drentse A liggen. De provinciegrens scheidt het natuurgebied van de Vijftig Bunder, een natuurterrein in Drente dat eveneens in het bezit is van Natuurmonumenten.
Het is een jong ontginningsbos. Na 1880 werd hier de heide bebost. In 1931 werd 68 ha bos door het echtpaar Lomahn-Geertsema geschonken aan de Vereniging. In de korrespondentie van oktober 1932 maakt de voorzitter P. G. van Tienhoven van Natuurmonumenten aan de burgemeester van Haren gewag van toeristische belangstelling. *'Het doet mij genoegen, dat wij in Uwe Gemeente de terreinen der Vereniging hebben kunnen uitbreiden; ik geloof, dat het Noorderlaarder Bosch op den duur het vreemdelingenbezoek aanzienlijk zal doen toenemen.'* Burgemeester D. Boerema heeft zijn twijfels over het effekt van dit toerisme als hij Van Tienhoven antwoordt: *'Daargelaten de vraag in hoeverre vreemdelingenbezoek ten gunste kan zijn van de gemeente en het bosch, doet het ook mij veel genoegen dat u in de Gemeente Haren de terreinen van Uwe vereeniging hebt kunnen uitbreiden.'*
Na de Tweede Wereldoorlog werd het gebied uitgebreid; in 1969 werd een groot deel gekocht en in 1988 werd het gebied door een schenking uitgebreid met 2 ha. Het Noordlaarderbos is een van de weinige bosgebieden waar Natuurmonumenten al langer bezig is het bos een natuurlijke aanblik te geven.

FOTO: JAN HEUFF

Poothek voor het Nieuwe land

Het gebied is van bijzondere betekenis.

- Het gebied vormt een belangrijk element in de overgang van de Hondsrug naar het dal van de Drentse A. De bodem bestaat uit verstoven dekzand op keileem. De afwatering geschiedt grotendeels naar de Drentse A.
- Het grootste deel bestaat uit een berken-eikenbos. Vroeger waren er hoofdzakelijk aangeplante bossen van grove dennen. Het bos is van waarde vanwege de gevarieerde struktuur en de soortenrijke fauna met o.a. roofvogels, wielewaal, kleine bonte specht, appelvink, nachtegaal, een goede reeënstand, steenmarter en vos.
  Het voorkomen van de zevenster is van bijzonder belang. Het gebied kent veel paddestoelen.
- Het gebied is een gewild voedselgebied, zeker in kombinatie met de Vijftig Bunder.

Wandeling

Natuurmonumenten heeft in het Noordlaarderbos een 4½ km lange wandeling uitgezet. De route is aangegeven door houten paaltjes met rode koppen. Het beginpunt ligt aan de Pollse weg. Deze weg kan men bereiken als men de weg Glimmen naar Zuidlaren vlak voor de molen in Noordlaren rechtsaf slaat. Men volgt dan een zandpad over de es en bereikt de noordkant van het bos. Aan de Pollse weg staat een boerderijtje met kapschuur, waar men fiets of auto kan parkeren. Tegenover dit boerderijtje begint de wandelroute, bij een bordje van Natuurmonumenten met de tekst *'Noordlaarderbos, honden aan de lijn'*.
Het hek bij het begin van de wandeling is permanent gesloten omdat ruiters in het bos niet zijn toegestaan.
Het grootste gedeelte van het bos bestaat hier nog uit grove den en op een kleiner gedeelte bevindt zich eik, lariks, fijnspar en Douglas. Het hout van dit produktiebos werd vooral gebruikt in de kolenmijnen omdat grove dennen veel herrie maakt voordat het breekt. Lariks, fijnspar en Douglas worden nu langzaam opgeruimd. Daarvoor in de plaats komt een eiken-berkenbos met haagbeuk en beuk en een onderbegroeiing van varen, bosbes, braam, bochtige smele en ranke helmbloem.
Na 60 meter zien we links een perceel grasland, geheten *'Het Nieuwe land'* dat is afgesloten door een poothek. Dit nieuwe land is zeer vochtig door een slecht doorlatende keileemlaag in de ondergrond en daardoor weinig geschikt voor

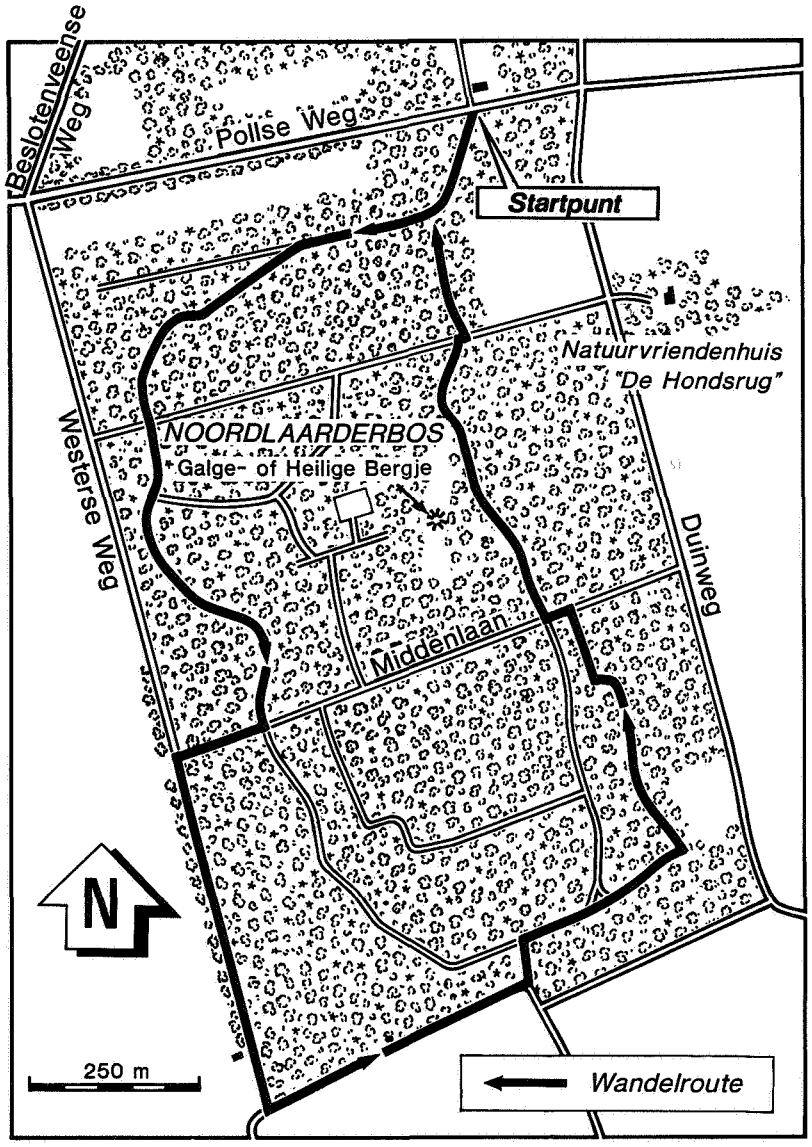

agrarisch gebruik. Het land is ook eigendom van Natuurmonumenten. Op het met pitrus begroeide terrein wordt een verschralingsbeheer uitgevoerd, hetgeen wil zeggen dat het gemaaid wordt en na 15 juni niet bemest wordt en in de zomer worden er Limousinkoeien ingeschaard. Links aan de rand van de es liggen de boerderijen van Noordlaren. Bij de driesprong gaat de route naar rechts en na 40 meter gaat het pad linksaf, maar de route gaat rechtdoor. Hier staan lariks en Douglas spar met hun rechte stammen. Het zijn restanten van het produktiebos. Het bos ziet er hier rommelig uit met veel dood hout op de grond. Maar ook veel staand dood hout. Het dode hout wordt van nature aangevuld met vuilboom, lijsterbes, berk en eik. Bij een flauwe bocht naar links staat aan de rechterkant een hek, waarachter een doodlopend pad ligt. De onderbegroeiing is aan de linkerkant dichter dan rechts van het pad. Dat komt omdat links meer naaldhout is verdwenen, meer licht op de grond komt en dus meer planten kunnen kiemen. Op het dode hout leven veel paddestoelen en kevers, die gegeten worden door spechten. In het bos leven 4 soorten spechten.
Ook veel soorten roofvogels komen er voor: havig, sperwer, buizerd, torenvalk, boomvalk, wespendief en ransuil. Broedvogels zijn er uiteraard, met name nachtegaal, wielewaal en tuinfluiter. Door de ligging van het bos broeden hier niet alleen bosvogels, maar ook soorten van het open veld en struwelen. Andere dieren die gesignaleerd worden in het Noordlaarderbos zijn reeën, vos, hermelijn, wezel, bunzing, das en steenmarter.

Westerlanden

Het pad slingert verder door het bos en aan de rechterkant is een gedeelte begroeid met oud eikehakhout, dat vroeger door de boeren werd gebruikt. Vervolgens komt er een stuk dat meer open is en een doorzicht geeft over de Westerlanden, een open beekdalgebied dat grenst aan de Drentse A. De route gaat daarna naar links en we passeren een viersprong met een restant van een tankgracht. Het Noordlaarderbos heeft in de Tweede Wereldoorlog nogal geleden door de aanleg van verdedigingspunten die werden aangelegd door de Organisation Todt. De plaatselijke bevolking moest de tankgracht aanleggen; ook in het gebied van de Vijftig Bunder.
De wandeling komt nu bij de hoofdlaan van het bos: De Middenlaan. Hier gaat de route naar rechts en we komen dan uit aan de westkant van het Noordlaarderbos. Daar gaan we linksaf en lopen langs het bos over de Westerse weg. Dit pad loopt hier tussen twee houtwallen. De wal aan de kant van de polder is grotendeels verdwenen. Vroeger deed die dienst om de overstromingen van de Drentse A te keren. De Westerlanden zijn nog in gebruik en in eigendom van

boeren, maar is aankoopgebied van Staatsbosbeheer.
Vanaf de Westerse weg heeft men een fraai uitzicht over de Westerlanden met daarachter de Drentse A en aan de Noordkant het terrein van de golfbanen en naar het westen de spoorlijn en het bosgebiedje Okkenveen. Op deze plaats heeft de bekende treinkaping plaatsgevonden. Het Noordlaarderbos was toen afgesloten omdat militairen er zich hadden ingegraven.

Die wilde dennengroep

Het gebied ten westen van het Noordlaarderbos wordt rond 1885 beschreven door J. Craandijk: *'t Is een open weg, waarop wij voortgaan na de ijzeren sporen bij het eenzame station te zijn overgestoken, maar het landschap is daarom niet van houtgewas ontbloot, en hadden wij misschien weinig anders dan heide verwacht, dan vinden wij ons niet onaangenaam verrast door de met boschjes omzoomde wei- en bouwlanden, die van jarenlange zorgvuldige en geduldige bearbeiding getuigen. De wallen, die ook hier, gelijk doorgaans in de hooge zandstreken, de akkers en velden scheiden, zijn met hakhout bepoot en op de heide zijn grooter en kleiner dennebosschen aangelegd. Allengs wordt de grond in cultuur gebracht, voet voor voet wordt op de wildernis veroverd, al blijft het een zware strijd met den dorren bodem, de verzengende zomerzon en den fellen wind, die over de uitgestrekten vlakte giert. Ziet, waar dit heldere beekje kronkelt, daar prijkt een frisch en welig grastapijt, als een oase vol leven en vroolijkheid, maar waar het water ontbreekt, daar is alle vlijt en volharding van den mensch nodig, om in den strijd met de natuur te overwinnen en te behouden wat hij gewonnen heeft. Maar wat een schilderachtige, indrukwekkende partijen vertoonen zich! Hier die wilde dennengroep; daarginds die eenzame, geschubde stammen, scheef gewaaid door den storm, maar niet ontworteld, daar die ranke berken met hun witte schors, elders het bloeijend boekweitveld.'*

FOTO: JAN HEUFF

Laan met grove dennen

Open bos

FOTO: JAN HEUFF

Produktiehout

FOTO: JAN HEUFF

Grote belangstelling bij houtverkoop in het Noordlaarderbos in 1954

Roleggen in het Noordlaarderbos in 1954

Deurwaarder Jans bij de verkoop van hout toen het Noordlaarderbos nog een belangrijk produktiebos was

Schietbaan

Aan het eind van de Westerse weg houdt links het bos op en gaat de route linksaf. Het pad dat we nu volgen vormt de grens tussen Groningen en Drente. Rechts ligt een agrarisch gebied en na zo'n 300 meter bereiken we de schietbaan aan de rechterkant die tevens de toegang vormt naar de Vijftig Bunder. De schietbaan is in 1975 door het Ministerie van Defensie overgedragen aan Natuurmonumenten. De 5 meter hoge kogelvanger voor mitrailleurs en geweren is nog aanwezig en werd gebruikt tot 1972.

Veel paddestoelen

Tegenover de kogelvanger gaat de route linksaf het bos in. De dennebomen die hier staan zien er niet florissant uit. De oorzaken hiervan zijn de stormen van de zeventiger jaren, de extreem droge zomers en de zure regen. Verder zijn de bomen ook aan het eind van hun bestaan. De eiken worden soms in het voorjaar aangetast door de rups eikenbladroller. We zien hier eveneens de vuilboom of sporkenboom met zwarte bessen. Bij de T-splitsing gaan we rechtsaf. Ook hier hebben de novemberstormen van 1972 flink huisgehouden. Hier komt stuifzand voor in de vorm van langgerekte streepduinen. Links gaat een pad, maar de route gaat rechtdoor. Het hart van het bos is afgesloten voor het publiek om zo een rustfunktie te scheppen voor reeën, vogels en kleine zoogdieren. Het Noordlaarderbos is zeer rijk aan paddestoelen. Er komen 88 soorten voor.
Bij het hek aan de rechterkant loopt een pad dat naar een dienstwoning voert, die net buiten het bos ligt. Hier gaat de wandeling linksaf. Bij een driesprong houden we rechts aan. Er is hier vroeger door Natuurmonumenten geëxperimenteerd met verschillende boomsoorten. De bomen staan keurig in rechte rijen. Aan de linkerkant berken en rechts zilverdennen. Bij een pad dat naar links gaat, loopt een route rechtdoor. Na een open stuk ligt links een donker bos dat aangeplant is.
Er ligt hier ook een proefterreintje met verschillende naaldhoutsoorten uit Amerika, zoals Douglasspar en Hemlockspar.

Galgenberg

Bij de driesprong gaan we links en komen we weer op de Middenlaan. Rechts van deze driesprong is 1 ha bos ingeplant in het kader van de Boswet. Na de stormen van 1972 moesten de omgevallen bomen opgeruimd worden. Er is toen 18 ha bos afgevoerd. De boswet verplicht om dat gebied weer aan te planten, maar er is ontheffing gekregen voor 17 ha.
Na 25 meter gaan we rechts. In dit gebied komt o.a. de beschermde plant zevenster voor. Na zo'n 150 meter zien we aan de linkerkant een plateauvormige verhoging, omzoomd door een rij forse dennen. Volgens de knapzakroute Midlaren wordt deze plaats de Galgenberg of Heilig Bergje genoemd. *'Het is niet bewezen, maar aannemelijk is, dat op deze plaats in de middeleeuwen misdadigers door ophanging terechtgesteld werden. In die tijd liep door deze streek een veelgebruikte doorgaande weg. Het gebeurde wel vaker dat exekuties plaatsvonden op zichtbare plaatsen (grafheuvels en andere verhogingen) langs drukke verkeersverbindingen. Meestal liet men het lichaam een tijdlang aan de galg bungelen om duidelijk te maken dat in de desbetreffende streek beter geen loopje kon worden genomen met het wettige gezag. Opvallend bij deze heuvel is dat de dennenbegroeiing in ieder geval zo'n 200 jaar oud is: twee keer zo oud als de rest van het bos. Wellicht een aanwijzing dat men de lugubere plaats liever met rust liet.',* aldus de kanpzakroute.
De route loopt over de berg en vanaf hier heeft men een overzicht over een open gebied met struikheide. Daarna vervolgen we de route en bij een kruising gaan we rechtdoor. Rechts gaat een pad naar het Nivonhuis. We bereiken nu weer het 'Nieuwe land' met het poothek en lopen terug naar het beginpunt. ●

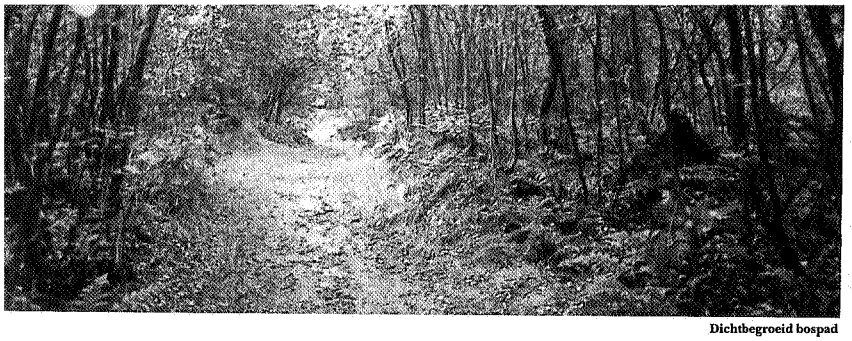

FOTO: JAN HEUFF

Dichtbegroeid bospad

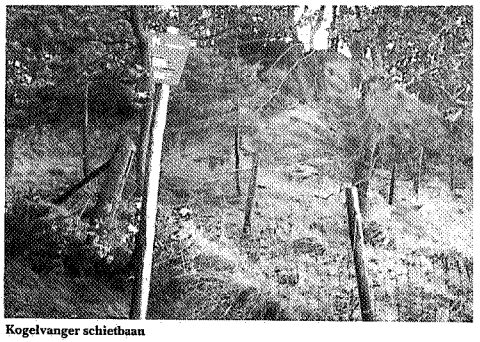

Kogelvanger schietbaan

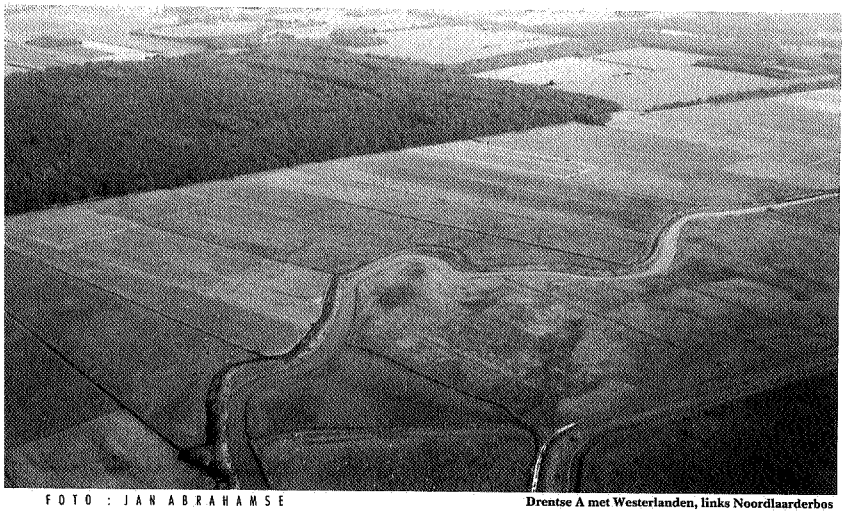

FOTO : JAN ABRAHAMSE

Drentse A met Westerlanden, links Noordlaarderbos

Galgenberg

FOTO: JAN HEUFF

Middenlaan

FOTO: JAN HEUFF

Houtwal langs Westerse weg

FOTO: PAUL PARIS